

فارسی هشتم درس چهاردهم یاد حسین (ع)

انواع لحن ها و آهنگ های زبان فارسی:

۱- **لحن ستایشی**: ستایش مخصوص خداست و شاعر یا نویسنده در آن خداوند را به خاطر آفرینش بی همتا، قدرت بی نظیر و الطاف فراوانش می ستاید.

۲- **لحن نیایشی**: (تضرع - مناجات - نجوای دوطرفه - درد دل - در گوش دل با ما سخن میگوید - الهام) در لحن چنین متن هایی باید تضرع و اظهار نیاز به درگاه خداوند محسوس باشد.

۳- **لحن مدحی**: این لحن به ستایش غیر خدا می پردازد و شامل اولیای دین، بزرگان علمی و ملی و حاکمان و امیران می شود. این لحن، نسبت به متون ستایشی و نیایشی از صلابت بیشتری برخوردار است

۴- **لحن تعلیمی**: این لحن که به لحن اندرزی نیز مرسوم است، تلاش می کند با گویشی آرام و آهسته، در دل شنونده نفوذ کرده و نکات خوب زیستن را به مخاطب خود القا کند.

۵- **لحن روایی داستانی**: این لحن همه ی حکایات، قصه ها و داستان های دیگر را در بر می گیرد. آرام به پیش می رود و به تناسب موضوع نویسنده، می تواند الحان دیگری را هم بپذیرد.

در این درس به حماسه بزرگ عاشورا، امام حسین (ع) و یاران جان بر کف ایشان روبهرو هستیم. حال و هوای این قصیده، جان مخاطب را از عظمت هولناکی این واقعه تاریخی، متأثر می کند و حسرت و اندوه و افسوس را در خوانش او به جا می گذارد.

لحن مناسب این متن، سوگوارانه و غمگنانه است. خواننده هنگام خوانش این اثر، به این حالت باید توجه کند و با قرار دادن خود در آن حال و موقعیت، متن را با لحن مناسب بخواند. دانش آموزان و معلمان محترم بایسته است در هنگام خواندن این شعر، با ظرافت تمام نهایت احساس متن را به مخاطب منتقل کنند. بر این اساس، **خوانش می باید با حالت تأثر و با آهنگی آرام باشد تا در جان مخاطب تأثیر عمیق خود را بگذارد.**

شد چنان از **تف دل**، کام سخنور، تشنه
که ردیف سخنش آمده یک سر، تشنه

از شدت گرمای **دل چنان دهان شاعر تشنه گشت که**
تمام ردیف شعرش کلمه ی تشنه شد.

تف: حرارت، گرما / **کام**: دهان

سخنور: شاعر، گوینده، سخنگو

یک سر: تمام / **تف دل**: حس آمیزی

تف دل: اضافه استعاری

سخنور، **سخن**: اشتقاق

تشنه: ردیف و تکرار

خشک گردید هم از **دود دل و دیده**، دوات
خامه با سوز، رقم کرد به دفتر تشنه

جوهران از غم و اندوه دل و ناراحتی چشم خشک شد.
قلم با سوز و گداز شروع به نوشتن در دفتر کرد.

دود: آه، حسرت، غم، اندوه

دیده: چشم

دوات: مرکب، جوهر

خامه: قلم

رقم کرد: کنایه از نوشتن

دود دل و دود دیده: اضافه استعاری

دوات، **خامه**، **دفتر**، **رقم کرد**: تناسب

دل، **دیده**: تناسب یا مراعات نظیر

خامه با سوز: تشخیص

آه و افسوس از آن روز که در دشت بلا
بود آن خسرو بی لشکر و یاور تشنه

افسوس از آن روز که در کربلا، آن پادشاه (امام حسین
ع) بدون لشکر و بدون یار و یاور تشنه بود.

بلا: گرفتاری / دشت: مجاز از کربلا
دشت بلا: اضافه تشبیهی
خسرو: پادشاه / آن: تکرار
خسرو: استعاره از امام حسین
آه، افسوس: مراعات نظیر و شبه جمله
لشکر، یاور، خسرو: مراعات نظیر
آه، آن: جناس ناقص اختلافی

با لب خشک و دل سوخته و دیده تر
غرقه بحر بلا بود در آن بر تشنه

با لبانی خشک و دلی سوخته و چشمانی اشکبار در آن
بیابان در حالی که دچار مصیبت های زیادی شده بود
لب تشنه بود.

لب خشک: کنایه از تشنگی
دل سوخته: کنایه از غمگین بودن
دیده تر: کنایه از گریان
بحر: دریا / بر: بیابان، خشکی
بحر بلا: اضافه تشبیهی
غرقه بحر بلا: غرق در دریای بیابان:
تناقض / لب، دل، دیده: مراعات نظیر
لب، تشنه: تناسب / دیده: مجاز از چشم
در، بر، تر: جناس ناهمسان اختلافی
بحر، بر: جناس ناهمسان افزایشی
خشک، تر - بحر، بر: تضاد

همچو ماهی که فتد ز آب برون، آل نبی
می تپیدی دلشان، سوخته در بر تشنه

مانند ماهی که از آب بیرون می افتد اهل بیت پیامبر
دلشان از شدت تشنگی در سینه می سوخت و
می تپید.

فتد: افتاد / برون: بیرون / بر: سینه
آل نبی: خاندان، خانواده، اهل بیت
همچو ماهی آل نبی: تشبیه
دل تپیدن: کنایه از بی قراری
در بر: جناس ناهمسان اختلافی
آب، آل: جناس ناهمسان اختلافی
سوخته در بر: کنایه از شدت تشنگی

آل احمد همه عطشان ز بزرگ و کوچک
نسل حیدر همه از اکبر و اصغر تشنه

خاندان پیامبر از بزرگ و کوچک و همه فرزندان
حضرت علی (ع) چه اکبر و چه اصغر تشنه بودند.

احمد: لقب پیامبر / همه، از: تکرار
حیدر: لقب حضرت علی / ماهی، آب: تناسب
اکبر: بزرگ / اصغر: کوچک
بزرگ، کوچک - اکبر، اصغر: تضاد
بزرگ و کوچک: مجاز از همه
احمد، حیدر، اکبر، اصغر: مراعات نظیر

<p>لب: گرداگرد دهان / لب: مجاز از کنار</p> <p>شط: رودخانه</p> <p>لب، لب: جناس تامّ</p> <p>سیراب: پر آب / کوثر: نهری در بهشت</p> <p>تشنه، در لب: تکرار</p> <p>تشنه، سیراب: تضاد</p>	<p>تشنه لب کشته شود در لب شط از چه گناه</p> <p>آنکه سیراب کند در لب کوثر تشنه؟</p> <p>آن که در کنار حوض کوثر (در بهشت) همه را سیراب می کند چرا باید اینگونه بی هیچ دلیل و گناهی در کنار رودی پر آب تشنه کشته شود.</p>
<p>فرات: نام رودی در عراق</p> <p>محشر: قیامت</p> <p>ره به سوی بردن: کنایه از رفتن</p> <p>آب، فرات، تشنه: مراعات نظیر</p>	<p>برد عباس جوان، ره چو سوی آب فرات</p> <p>ماند بر یاد حسین تا صف محشر تشنه</p> <p>وقتی که عباس جوان به آب فرات رسید به یاد تشنگی امام حسین (ع) تا قیامت تشنه ماند.</p>
<p>کلک: قلم / دود: آه، حسرت</p> <p>رقم کرد: نوشت / بس: بسیار</p> <p>مکرّر: پی در پی، تکرار</p> <p>فدایی: نام تخلص شاعر</p> <p>کلک فدایی چو دل: تشبیه</p> <p>بر ورق رقم کردن: کنایه از نوشتن</p> <p>بر، بس: جناس ناهمسان اختلافی</p>	<p>گشت از کلک «فدایی» چو دلش دود بلند</p> <p>بر ورق کرد رقم، بس که مکرّر تشنه</p> <p>از قلم «فدایی» همانند دل سوخته اش دود بلند شد از بس که در صفحات کاغذ به طور مکرر و پشت سر هم واژه تشنه را نوشت.</p> <p>فدایی مازندرانی</p>

خود ارزیابی

۱- در متن درس، به نام کدام حماسه سازان واقعه کربلا اشاره شده است؟

امام حسین (ع)، حضرت عباس (ع)، حضرت علی اکبر (ع) و حضرت علی اصغر (ع)

۲- چرا حضرت عباس یکی از اسوه های جوانمردی در واقعه کربلا شمرده می شوند؟

حضرت عباس به چند دلیل اسوه جوانمردی است که چند نمونه را ذکر می کنیم:

۱- در کربلا برای حضرت عباس امان نامه آوردند یعنی تو اگر از امام حسین جدا شوی ما با تو کاری نداریم و زنده مانی اما نپذیرفت.

۲- وقتی به آب فرات رسید از آب نوشید با این که بسیار تشنه بود. به خاطر اینکه امام حسین (ع) کودکان و زن ها در حرم تشنه بودند.

۳- یک لحظه امام را رها نکرد و در تمام لحظات کنار امام بود و از تمام فرمایش‌های امام پیروی کرد.

۳- به نظر شما چگونه می‌توان یاد شهدای واقعه کربلا را زنده نگه داشت؟
با جست‌وجو در اهداف آن بزرگواران با آگاه شدن از راهشان و پیروی از آن و عمل کردن به آن راه

دانش ادبی

ردیف

پیش‌تر با «ردیف» در شعر فارسی آشنا شده‌اید. یک بار دیگر شعر فدایی را بخوانید و بر واژه پایانی هر بیت تأمل کنید. کاربرد هنری ردیف، سبب زیبایی، گیرایی و گوش‌نوازی این شعر شده است. شاعر با بهره‌گیری از واژه «تشنه» تصویری از حس و حال عمومی گسترده در واقعه عاشورای سال ۶۱ هجری ارائه کرده است.

تکرار مناسب این واژه، فریاد «العطش» را در سراسر فضای موسیقایی شعر نشان می‌دهد. طنین ردیف «تشنه»، تصویر مورد نظر شاعر را در ذهن و زبان خواننده و شنونده مجسم می‌نماید و بر بار عاطفی و احساسی کلام گوینده می‌افزاید.
بنابراین ردیف، علاوه بر آنکه نقش مهمی در افزایش موسیقی شعر دارد، در کامل کردن معنای هر بیت و انتقال پیام نهایی آن نیز مؤثر است.

گفت‌وگو

۱- نمونه دیگری از شعر عاشورایی بیابید و در کلاس بخوانید.

باز این چه شورش است؟ که در خلق عالم است	باز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است؟
باز این چه رستخیز عظیم است؟ کز زمین	بی نفخ صور، خاسته تا عرش اعظم است
این صبح تیره باز دمید از کجا؟ کزو	کار جهان و خلق جهان جمله درهم است
گویا، طلوع می‌کند از مغرب آفتاب	کآشوب در تمامی ذرات عالم است
گر خوانمش قیامت دنیا، بعید نیست	این رستخیز عام، که نامش محرم است
در بارگاه قدس که جای ملال نیست	سرهای قدسیان همه بر زانوی غم است
جن و ملک بر آدمیان نوحه می‌کنند	گویا، عزای اشرف اولاد آدم است
خورشید آسمان و زمین، نور مشرقین	پرورده کنار رسول خدا، حسین...

۲- درباره نقش نوجوانان در احیای اهداف قیام عاشورا در گروه گفت‌وگو کنید.

در این باره به حدیثی از امام صادق (ع) اشاره می‌کنیم که می‌فرماید: «تمام روزها عاشورا است و تمام زمین‌ها کربلا» اگر تو حسین باشی و حسینی بیندیشی کربلا همه جا هست. ما می‌توانیم به همین حدیث عمل کنیم و حسینی زندگی نماییم. (از مظلوم دفاع کنیم، آزاده باشیم و...)

فعالیت‌های نوشتاری

۱- واژه‌های متضاد را از متن درس بیابید و آنها را کنار یکدیگر بنویسید.

بر (خشکی) ≠ بحر (دریا) / تر (خیس) ≠ خشک / بزرگ ≠ کوچک

تشنه ≠ سیراب / اکبر ≠ اصغر

۲- در مصراع اول بیت چهارم درس، گروه‌های اسمی را بیابید و نوع وابسته‌های هر یک را مشخص کنید.

با لب خشک و دل سوخته و دیده‌تر غرقه بحر بلا بود در آن بر تشنه

با لب (هسته) خشک (وابسته پسین (صفت بیانی)) دل (هسته)

سوخته (وابسته پسین (صفت بیانی)) دیده (هسته) تر (وابسته پسین (صفت بیانی))

۳- از متن درس، یک جناس بیابید.

با لب خشک و دل سوخته و دیده‌تر غرقه بحر بلا بود در آن بر تشنه
بحر، بر: جناس ناهمسان یا ناقص افزایشی
تر، بر، در: جناس ناهمسان یا ناقص اختلافی

۴- از متن درس، سه گروه اسمی بیابید که در آنها صفت اشاره به کار رفته باشد.

آن خسرو بی لشکر: آن (وابسته پیشین) خسرو (هسته) بی لشکر (وابسته پسین)
آن روز: آن (وابسته پیشین) روز (هسته)
آن بر: آن (وابسته پیشین) بر (هسته)